

Warunki powołania biegłego
Postanowienie o powołaniu
biegłego

Warunki powołania biegłego

1. Potrzeba stwierdzenia okoliczności mających **istotne znaczenie** dla rozstrzygnięcia sprawy , stwierdzenie ich **wymaga wiadomości specjalnych** – art.193 k.p.k., art.84 k.p.a., art. 278 k.p.c.

Istotne znaczenie ma okoliczność, która w konkretnej sprawie może mieć wpływ na np. określenie zakresu odpowiedzialności karnej oskarżonego.

Art. 193. KPK

§ 1.

Jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych.

Art. 278. KPC

§ 1.

W wypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd po wysłuchaniu wniosków stron co do liczby biegłych i ich wyboru może wezwać jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii.

Art. 84. KPA

§ 1.

Gdy w sprawie wymagane są wiadomości specjalne, organ administracji publicznej może zwrócić się do biegłego lub biegłych o wydanie opinii.

2. Powołanie biegłego przez organ procesowy

(w przypadku opinii psychiatrycznej, opinii z zakresu seksuologii, udziału biegłego lekarza lub psychologa w przesłuchaniu świadka, przeprowadzenia przez biegłego lekarza lub psychologa badania oskarżonego, otwarcia zwłok, uprawnionym do dopuszczenia dowodu jest prokurator w postępowaniu przygotowawczym, a sąd w postępowaniu sądowym).

Strona postępowania może wnioskować o powołanie biegłego (w tym o powołanie konkretnych biegłych).

Biegłego może powołać organ procesowy z urzędu.

(nowy art.167 k.p.k.)

W postępowaniu cywilnym decyzja o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego należy do sądu- art.278 k.p.c.

Wnioski składają strony. Sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę- art. 232 k.p.c.

W postępowaniu administracyjnym prawo w zakresie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego ma organ administracji publicznej- art. 84 k. p. a.

Przed powołaniem biegłego należy:

- zapoznać się z aktami sprawy (czy pojawiają się wątpliwości, których usunięcie wymaga wiadomości specjalnych?), wskazanie powodu, dla którego powołuje się biegłego,
- wybrać moment powołania biegłego,
- wybrać biegłego odpowiedniej specjalności
(wiedza powołującego na temat określonego rodzaju badań - jakie ślady mogą być badane, cel badań, jaki materiał badawczy).

Wybór najlepszego biegłego, czyli osoby, której wiedza jest najbardziej adekwatna do charakteru i rodzaju ustalanych okoliczności.

3. Postanowienie o powołaniu biegłego

Podstawą prawną do sporządzenia postanowienia o powołaniu biegłego jest art. 94 i 194 k.p.k. Powinno ono zawierać:

- I. Oznaczenie organu lub osoby wydającej postanowienie, datę jego wydania, sprawę, w której zasięga się opinii biegłego, podstawę prawną wydania postanowienia.
- II. Dane personalne biegłego, jego specjalność, w przypadku instytucji naukowej lub specjalistycznej, w miarę potrzeby, oznaczenie specjalności i kwalifikacji osób, które powinny wziąć udział w badaniach.

W postępowaniu cywilnym i administracyjnym odnośnie postanowienia o powołaniu biegłego ma zastosowanie art. 236 k.p.c. i art. 124 k.p.a.

Problem z określeniem specjalności biegłego.

III. Przedmiot i zakres ekspertyzy

Przedmiot ekspertyzy (badań biegłego) - obiekt badawczy przekazany biegłemu : rzeczy, zjawiska, ich właściwości; (materiał dowodowy, w razie potrzeby porównawczy). Musi być on dostarczony i odpowiednio opisany przez organ procesowy. Istnieje możliwość dołączenia akt sprawy (art.198 k.p.k.) w zakresie niezbędnym do wydania opinii.

Przedmiot ekspertyzy (rozumianej jako czynność dowodowa)- okoliczności, które mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zakres ekspertyzy- określenie celu i granicy badań. Organ procesowy musi wskazać jakiego rodzaju badania biegły ma przeprowadzić (np. badania porównawcze pisma ręcznego). Granicę i cel badań wyznacza poprzez zadanie pytań biegłemu.

Zasady określania celu i granic ekspertyzy (formułowanie pytań)

1. Pytania powinny dotyczyć wiedzy, jaką reprezentuje biegły.
2. Pytania powinny mieścić się w granicach współczesnych możliwości badawczych.
3. Uporządkowanie pytań wg logicznej kolejności, poprzedzanie pytań szczegółowych pytaniami zasadniczymi,
4. Formułowanie pytań w sposób jasny, jednoznaczny.
5. Pytania nie mogą sugerować odpowiedzi.
6. Zakaz bezpośredniego wiązania pytań dotyczących kwestii specjalistycznych z zagadnieniami prawnymi (np. pytanie o kwalifikację prawną czynu, czy o wiarygodność zeznań świadka).

Organ procesowy kontroluje przebieg badań.

Organ procesowy może brać udział w czynnościach biegłego oraz w trakcie badań zmienić ich zakres (art.198

k.p.k., 284 k.p.c.).

Zmiana zakresu badań może być również inicjowana przez strony postępowania , a także przez samego biegłego.

Organ procesowy nie może decydować o metodzie, którą biegły ma zastosować w badaniach, ponieważ jej wybór należy do wiadomości specjalnych. Może poddawać ją kontroli.

Wyrok SN z 10.05.1982 r. : Przepisy procedury karnej nie określają i nie mogą określać zakresu badań specjalistycznych wykonywanych przez biegłych, gdyż potrzeba przeprowadzenia stosownych badań i ich zakresu- choć pozostaje pod kontrolą organu procesowego kierującego badaniem biegłych-należy również do wiadomości specjalnych.....

Biegły powinien jednak umieć uzasadnić ten wybór.

Materiał badawczy gromadzi organ procesowy

1. Materiał zabezpieczony w wyniku czynności procesowych (np. oględziny, przeszukanie, zatrzymanie)- np. materiał, który ma być zidentyfikowany (w literaturze nazywany materiałem dowodowym).
2. Materiał porównawczy (wzorzec materialny):
 - celowo uzyskane ślady porównawcze:
 - pobrane od osób, od podejrzanego, oskarżonego, pokrzywdzonego (zgromadzone dla celów ekspertyzy np. próbki pisma);
 - pochodzące od rzeczy (narzędzie, obuwie, maszyna do pisania), a wykonane przez uprawnioną osobę (np. wzory pisma maszynowego);
 - zbiory śladów zidentyfikowanych i niezidentyfikowanych gromadzonych w registraturach (registratura daktyloskopijna, zbiór DNA, zbiory broni palnej, łusek i pocisków, anonimów),

- Zbiory różnych obiektów często poddawanych badaniom, wielokrotnie wykorzystywane w różnych sprawach (np. próbki past długopisowych, profile narkotyków, wzorce alkoholi) .
 - Katalogi zawierające zdjęcia, wykresy, parametry, tabele.
 - Materiał kontrolny- cały obiekt lub jego fragment lub próbki pobrane z obiektu będącego podłożem śladu (np. wykładzina na której ujawniono ślady krwi). Określenie jego cech pozwala na uwzględnienie oddziaływania np. podłoża na właściwości i skład chemiczny materiału dowodowego.
3. Materiał porównawczy- wzorzec niematerialny- wiedza i doświadczenie biegłego.

IV. Termin wydania opinii (dostosowany do rodzaju ekspertyzy, stopnia jej skomplikowania, zakres materiału dowodowego, z którym biegły musi się zapoznać, obciążenie pracą biegłego,).

V. Uzasadnienie powołania biegłego, które powinno zawierać skrótowy opis istoty sprawy- co zaszło, jakie zaistniały wątpliwości; wskazanie na sposób zgromadzenia materiału badawczego.

Uzasadnienie nie jest elementem obowiązkowym (art.194 k.p.k. nie wymienia uzasadnienia).

Zaletą uzasadnienia jest ukierunkowanie i usprawnienie pracy biegłego.

Wady postanowień

1. Ogólnikowość lub niepełność pytań, złe ich postawienie.
2. Żądanie odpowiedzi na pytania wychodzące poza zakres kompetencji biegłego (np. jakie zostały naruszone przepisy?).
3. Stawianie pytań, na które nie można udzielić odpowiedzi.
4. Brak wyczerpującego opisu materiału badawczego.

Konsekwencje wadliwych postanowień:

- uzyskanie niepełnej opinii ,
- zbyt daleko idąca inicjatywa biegłego jeśli chodzi o zakres badań (biegły powinien być związany zakresem wskazanym w postanowieniu),
- wchodzenie w kompetencje organu procesowego,
- nieprawidłowe sklasyfikowanie materiału badawczego.

Konsultacje z biegłym

W doktrynie postuluje się konieczność podejmowania konsultacji z biegłym w kwestii zlecanych badań.

Mogą one dotyczyć:

- potwierdzenia lub wykluczenia zasadności przeprowadzenia badań,
- wyboru metody (jeżeli jest ich więcej, a zastosowanie niektórych z nich może powodować zmiany w obiekcie badawczym),
- sposobu zebrania materiału porównawczego,
- sprecyzowania zakresu ekspertyzy, właściwego sformułowania pytań,
- ustalenia terminu wykonania badań,
- wyboru wykonawcy ekspertyzy określonej specjalności.

- Ewa Gruza, Mieczysław Goc, Jarosław Moszczyński, Kryminalistyka, czyli rzecz o metodach śledczych, Warszawa 2008
- Jerzy Kasprzak, Bronisław Młodziejowski, Wacław Brzęk, Jarosław Moszczyński, **Kryminalistyka** Difin 2006,
- Grażyna Kędzierska, Włodzimierz Kędzierski, **Kryminalistyka: wybrane zagadnienia techniki**, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie , 2011 ,
- Tadeusz Hanausek ,**Kryminalistyka. Zarys wykładu** Wydawnictwo: Wolters Kluwer Polska sp. z o.o. 2009 ,
- Mariusz Kulicki, Violetta Kwiatkowska-Darul, Leszek Stępka, Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia z praktyki śledczo-sądowej, Wydawnictwo: Uniwersytet Mikołaja Kopernika 2009,
- **Kryminalistyka**, red. Jan Widacki Wydawnictwo: C.H.Beck 2012,
- S. Kalinowski, Biegły i jego opinia, Wydawnictwo CLK KGP, Warszawa 1994,
T. Tomaszewski, Biegły i jego opinia w procesie karnym, Kraków 2000),
J. Jerzewska, Od oględzin do opinii biegłego. Poradnik dla prowadzących postępowanie karne, Dom Wydawniczy ABC 2005,
P. Kruszyński (redaktor), M. Błoński, M. Zbrojewska, Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych., Warszawa 2015.